ग्रहाधार पु० ६त० । ध्रुवनक्षत्रे । तस्य तथात्वञ्च खगोलशब्दे पृ० २४१९।२० दर्शितम् ग्रहाश्रयादयोऽप्यत्र ।

ग्रहाधिकरण न० ग्रहस्य पात्रविशेषस्यैकत्वाविवक्षायाज्ञापकमधिकरणम् । न्यायरूपे पञ्चाङ्गे अधिकरणभेदे तच्च जै० ३अ० १पादे दर्शितं संक्षेपतस्तत उद्धृत्य तत्त्वबोधिन्यामुक्तं यथा

"सोमयागे श्रूयते "दशापवित्रेण ग्रहं संमार्ष्टीति" दशापवित्रं वासःखण्डं ग्रहः सोमरसादिहविःपात्रविशेषः तत्र एकस्यैव मार्ज्जनमुत एकत्वाविवक्षया सर्व्वेषामिति संशये "पशुना रुद्रं यजेत" इत्यत्रेव एकवचनादेकत्वविवक्षया एकस्यैव मार्ज्जनं न सर्व्वेषां तथा च सू० "एकत्वं युक्तमेकस्य श्रुतिसंयोगादिति, प्राप्ते ब्रूमः । ग्रहाणां यागोपकरणतया प्राप्तानामनेन मार्जन संस्कारोविधीयते तत्र ग्रहमिति द्वितीयया एकस्योद्देश्यत्वं फलवत्त्वञ्च बोध्यते प्रधानं ग्रहं प्रति मार्ज्जनं गुणः "प्रतिप्रधानं गुण आवर्त्तनीयः" इति न्यायेन सर्व्वेषां मार्जनं प्राप्तम् उद्देश्यगतमेकत्वमविवक्षितं न च ग्रहत्वजातिर्मार्ज्जनेन संस्कार्य्या इति तदाश्रयैकमार्जनेन सर्वे संस्कृता भवन्ति, जातेः सर्ववृत्तित्वादित्येकत्वविवक्षायामपि सर्वमार्ज्जनसिद्धिरिति वाच्यं जातेरमूर्त्तत्वात् अपूर्वासाधनत्वाच्च तल्लक्षितानां द्रव्याणामपूर्व्वसाधनतया संमार्गात् तदुक्तम् "उद्देश्य लक्षणं जातिर्यद्द्रव्यं लक्ष्यते तया । तस्याङ्गमेष सम्मार्गः सर्वस्येति विनिश्चयः" । नचैकत्वं नोद्देश्यगतम् अपि तु एकत्वं समार्ज्जनञ्चोभयं विधेयमिति वाच्यं "ग्रहं संमृज्य तु सचैकः कार्य्य इति वाक्यभेदापत्तेः एकत्वस्य सर्वग्रहेषु सिद्धत्वेन विधानासम्भवात् स्वसमानाधिकरणकर्म्मतानिरूपकमार्ज्जनसजातीयकर्मतासमानाधिकरणान्योन्याभावप्रतियोगितानवच्छेदकैकत्वरूपविशिष्टमेकत्वं विधेयं तथा सति सर्वमार्जनासिद्धिः अतएव एकत्वविशिष्टग्रहस्य मार्जनं विधीयते एकत्वं ग्रहत्वञ्च सर्वेषु वर्त्तत इति एकत्वविवक्षायामपि सर्वमार्जनसिद्धिरित्यपि परास्तं तादृशैकत्वस्याव्यावर्त्तकत्वात् विशिष्टैकत्वविवक्षायाञ्च उक्तदोषादिति साम्प्रदायिकाः । अत्रेदमवधेयम् एकत्वविवक्षायामपि सर्वमार्जनसिद्धिः तथाहि एकत्वविवक्षायां प्रत्येकमेव मार्जनं न तु मिलितानामेकं मार्जनं तथात्वे साहित्ये बहुवचनं निर्द्दिश्येत । तस्मादेकवचननिर्द्देशात् प्रतिप्रधानं गुणावृत्तिन्यायात् प्रत्येकं सर्वेषां मार्जनमिति । इत्थञ्च स्वसमानाधिकरणकर्मतानिरूपकमार्जननिरूपितकर्मतासमानाधिकरणान्योन्याभावप्रतियोगितानवच्छेदकैकत्वरूपविशिष्टैकत्वमेव विवक्षितं स्यात् । अविवक्षितत्वसिद्धान्तस्तु एकस्यैव मार्जनं न सर्वेषामिति प्रापकस्य स्वसमानाधिकरणेत्यादिपूर्व्वपक्षोक्तस्य सामान्यतो मार्जनघटितैकत्वस्य विवक्षामादाय । न चैवं ग्रहं संमार्ष्टीति वाक्यात् कथं सर्वेषां मार्जनबोधः ग्रहत्वेनोपस्थितस्यैव ग्रहस्य मार्जनबोधनादिति वाच्यम् उद्देश्यविधेयभेदेन भिन्नानामेव वाक्यानां तन्त्रेणोच्चारणात् प्रतिप्रधानं गुणावृत्तिन्यायात् सर्वमार्जनसिद्धौ वाक्यभेदकल्पनागौरवस्याप्रामाणिकत्वात् अतएव भावार्थदीपिकायां रुक्मिणीस्वयंवरीयषड्वधारणव्याख्याने "न चैवं वाक्यभेदः अनूद्यविधेयभेदेन विभिन्नानामेव वाक्यानां सहप्रयोगात् ग्रहं समार्ष्टीतिवदिति" दृष्टान्तीकृतं श्रीधरस्वामिचरणैः" ।

ग्रहाधीश पु० ६त० । सूर्य्ये ग्रहाध्यक्षादयोऽप्यत्र ।

ग्रहामय पु० ग्रहकृत आमयः । ग्रहावेशे स्कन्दग्रहाद्यावेशे राजनि० ।

ग्रहावमर्द्दन पु० ग्रहौ चन्द्रसूर्य्यौ अवमृद्नाति अव+मृद–ल्यु । १राहौ । चन्द्रसूर्य्यावमर्द्दनमिति तद्व्यानलिङ्गात्तस्य तथात्वम् । भावे ल्युट् ६त० । २ग्रहयोः परस्पर युद्धे च । "ग्रहावमर्द्दने चैव पुष्यस्नानं समाचरेत्" वृ० सं० ४८अ० ।

ग्रहाशिन् पु० ग्रहं स्कन्दग्रहदोषमश्नाति नाशयति अव+अश–णिनि । ग्रहनाशकवृक्षे शब्दर० ।

ग्रहाह्वय पु० ग्रहं ग्रहदोषमाह्वयति नाशाय आकारयति आ+ह्वे–श । भूताङ्कुश वृक्षे राजनि० । तस्य ग्रहदोषनाशनेऽङ्कुशतुल्यत्वात्तथात्वम् ।

ग्रहिल त्रि० ग्रहोऽस्त्यस्य काशा० इलच् । निर्बन्धयुक्ते । निर्बन्धश्च कोपादनुरागातिशयाच्च भवति तत्र "कोपमूल निर्बन्धयुक्ते । "न निशाऽखिलयाऽपि वापिका प्रससाद ग्रहिलेव मानिनी" नैष० । अनुरागाधीननिर्बन्धयुक्ते "प्रसाधनग्रहिलैरस्माभिः रसादीनां व्यङ्ग्यत्वमुक्तम्" सा०द० ।

ग्रहीतृ त्रि० ग्रह–तृच् इटोदीर्घः । १ग्रहणकर्त्तरि २ऋणग्राहिणि च । "विषयाणां ग्रहीतॄणि शनैः पञ्चेन्द्रियाणि च" मनुः । "ग्रहीता यदि नष्टः स्यात् कुटुम्बार्थे कृतोव्ययः" मनुः ।